

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING MANTIQUIY FIKRLASHINI O'STIRISH USULLARI

Ibadullayeva Inobat Abdullayevna

Qoraqolpog'iston respublikasi

Nukus shahri 46-sonli umumta'lim maktabi

O'zbek(davlat) tili fani o'qituvchisi

Kamalova Dilrabo Kaxramanovna

Toshkent shahar Mirzo Ulug'bek tumani 120-maktab

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy fikrlashi, xotirasi, ular bilan olib boriladigan metodlar yuzasidan fikrlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: "Algoritmlar", "Ob'ektlar", "Mantiqiy fikrlash", "Gaplar haqiqati", "Analogiya", "Xotira".

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini o'qitishning muvaffaqiyati bevosita ularning mantiqiy tafakkurining rivojlanishiga bog'liqdir. O'qituvchilar darslarda maxsus ishlab chiqilgan mashqlardan foydalanib, maktab o'quvchilarining mantiqiy fikrlashlarini muvaffaqiyatli rivojlantira oladilar.

Mavzularni o'rganishda boshlang'ich sinf o'qituvchilariga qo'llash maqsadga muvofiq: "Algoritmlar", "Ob'ektlar", "Mantiqiy fikrlash", "Gaplar haqiqati", "Analogiya".

Ko'pincha ota-onalar xotirasi zaifligi sababli bolani o'qitishda qiyinchiliklar bilan psixolog va o'qituvchiga murojaat qilishadi. Bola o'quv materialini yaxshi eslay olmaydi, o'rgangan hamma narsani tezda unutadi, o'rgangan, ko'rgan yoki eshitgan narsalarni haqiqatda takrorlay olmaydi. Maktab o'quvchilarining past o'quv ko'rsatkichlari bolani, ota-onalarni va o'qituvchilarni doimo xafa qiladi.

Ma'lumki, bolalar va o'smirlarning mehnat qobiliyati ularning sog'lig'i bilan chambarchas bog'liq. Qisqa muddatli kasalliklarga (yuqori nafas yo'llarining katarasi va tonzillit) duchor bo'lgan maktab o'quvchilarida yana bir marta - klinik tiklanishdan bir yarim hafta o'tgach, samaradorlik pasaygan, xotira zaiflashgan.

Psixologlarning fikricha, xotiraning asosi sog'lom turmush tarzidir. Uyqu, ovqatlanish, toza havoda bo'lish, harakat yaxshi xotira omillari. L.S.ning so'zlariga ko'ra Vigotskiy, bolalarda mantiqiy fikrlashni rivojlantirish va tushunchalarni shakllantirishdagi sustkashlik ularning mantiqiy fikrlash va tushunchalarni shakllantirish tilini hali o'zlashtirmaganligidan bevosita kelib chiqadi. Maktab o'quvchilarga ushbu tilni egallashga yordam beradi.

"Boshlang'ich sinf darslarida mantiqiy fikrlashini va xotirasini rivojlantirish" mashqlari to'plamiga kiritilgan rivojlantirish darslari hech qachon boshlang'ich sinf darslarida an'anaviy vazifalar bilan bir xil emas, ularni hal qilish jarayonida talaba yangi bilim yoki ko'nikmalarni egallaydi. Taqdim etilgan mashqlarning mazmuni shundan iboratki, boshlang'ich sinf o'qituvchilari talabalarning allaqachon mavjud bo'lgan qobiliyatlariga tayanib, ularning fikrlashlarini takomillashtirish, mantiqiy rivojlanishlarini rivojlantirish imkoniyatiga ega.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini muvaffaqiyatli o'qitish, o'quv materialini tushunish uchun o'qituvchi fikrlashning uchta tarkibiy qismini shakllantirishlari kerak:

- **yuqori daraja** elementar aqliy operatsiyalar;
- juda ko'p sonli turli xil gipotezalar, g'oyalari, muammoni hal qilishning bir nechta variantlarini ishlab chiqarishda namoyon bo'ladigan yuqori darajadagi faoliyat;
- yuqori darajadagi tashkiliy jarayon va e'tibor.

Avvalgi "Bolalarda mantiqiy fikrlashni rivojlantirish" kitobi boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarda tafakkur qilish kabi inson ongi yoki psixikasining muhim jarayonini shakllantirishga bag'ishlangan edi.

Barcha vazifalar, mashqlar, o'yinlar ularning murakkabligi darajasi oshishi uchun tartibga solingan. Shuning uchun biz ota-onalarga, bolalar bilan ishlaydigan o'qituvchilarga darslarni o'tkazishda ma'lum bir ketma-ketlikka rioya qilishni tavsiya etamiz.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari orasida o'tkazilgan "Eng zo'r hisobchi", "Kim chaqqon" kabi didaktik o'yinlarda deyarli barcha sinf o'quvchilari xohish-istak asosida matematik masalalarni tajriba-sinov olib borilmagan guruhga nisbatan faol va osonroq tarzda bajardilar. Mashg'ulot olib borilar ekan, o'yinning ahamiyati orqali ularga berilgan topshiriqlarni diqqat-e'tibor bilan idrok qilish, xotirada yaxshi saqlay bilish, tasavvur qila olish hamda fikrlash jarayonlarining shakllanib borishini kuzatish mumkin bo'ldi.

Boshlang'ich sinf ona tili darslarida o'rganilgan mavzular xususiyatiga qarab metodlar tanlashi, o'quvchilarda mavzular yuzasidan mulohaza yurita olish, o'z fikrini erkin bayon etish imkoniyatini tug'diradi.

"Mavzuni toping" o'yini

Taklif etilayotgan o'yin ob'ektlarni bir-biri bilan taqqoslashni o'rgatadi, maktab yoshidagi bolalarda idrokni rivojlantirishga mo'ljallangan.

O'yin o'ynash uchun siz zig'ir sumkchasiga har xil mayda narsalarni qo'yishingiz kerak: har xil o'lchamdagi tugmachalar, qaltiroq, lasan, kub, to'p, konfet, qalam, o'chiruvchi va hk.

Bularning nima ekanligini his etishi lozim. Agar o'yinda bir nechta bola ishtirok etsa, unda siz bitta boladan har bir ob'ektni his qilishni, uni his qilishni, ikkinchisidan

(agar bir nechta bola bo'lsa, qolganlarning hammasi) narsalarni taxmin qilish, nomlash va taklif qilingan narsaga qarab eskizini so'rashingiz kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Boshlang'ich ta'lim jurnali 2018-yil 7-soni.
2. Boshlang'ich ta'lim jurnali. 2019-yil . 4 - soni.
3. Matematika o'qitish metodikasi. M.E.Jumayev. "O'QITUVCHI" Toshkent 2004.